

falls-uppfattningar om Sovjetarméns beredskap och operativa planering för Europa, efter murens fall visat sig vara riktiga.

Robert Conquest avslutar i "Akademierna och sovjetmyten" med en rejäl vidräkning med anglosaxiska akademiker som gått marxism-leninismens ärenden. Bidraget passar väl in i sammanhanget, även om det inte härrör från Timbro-konferensen.

Sammanfattningsvis är *Sovjetmyten* i

Sverige både läsvärd och lättläst. Den ger såväl allmänbildning som impulser till vidare studier och debatt inom sitt gebit. Den kommer dock knappast att vinna några nya själar, då den dels helt saknar motbilder till framlagda synpunkter, dels är utgiven av ett förlag om vilket man kan säga att dess roll i vänsterns "guilt-by-association-liga" är framträdande. Alltså: Välsmakande medicin – men gör den avsedd verkan i samhällskroppen?

ARVID FREDBORG:

En modig reseskildrare

Per Anders Fogelström är en av den svenska vänsterns intellektuella, känd bl a som författare till en del stockholmsskildringar. Han var under lång tid medarbetare i *Folket i Bild*, tidvis även dess andre-redaktör. Han har nu utgivit en del av sina reseskildringar för denna tidning under tiden 1948–55 med tillägg av tre artiklar i *Expressen* om Mexico 1970.

Per Anders Fogelström: **Idyll och explosion. Resor 1948–70.** Legus 1992

Utgivandet har krävt mod. Till Fogelströms heder måste genast sägas, att han inte gjort några försök att lägga till eller dra ifrån. Det visar mod. Ty författaren representerar tydligt vad som var den svenska (eller snarare den europeiska) vänsterns dilemma – relationerna till de

kommunistiska staterna, de vanartiga kusinerna på yttersta vänsterkanten. Det framgår både av vad som står i artiklarna och vad som inte berörs.

Den första artikeln handlar om Spanien under general Franco och har sina förtjänster som skildring av nöden och fattigdomen tio år efter ett ohyggligt inbördeskrig och därefter isolering. Men den som väntar en analys av "varför?" blir besviken. Att republiken var "på rätt väg" tror inte den, som upplevt republiken och att general Franco med avsikt höll folket kvar i fattigdom, som författaren skriver, är objektivt felaktigt och dementeras av att hans Spanien med alla sina brister efter 1948 skulle nå ett blygsamt men dock välstånd, under Franco.

Nästa artikel handlar om Finland 1949, som författaren vetat mera om. Skildringen av karelarna, som hamnat i

Pargas förtjänar ett högt betyg. Artikeln om Paris 1949 borde ha uteslutits, medan de fyra om Irland, Eire, vittnar om inlevelse och ger nyttig information, liksom även den om Nordirland.

Men så kommer författaren till Prag och Zlin på inbjudan av de tjeckiska myndigheterna. Alla arbetar, alla tävlar att nå eller överträffa femårsplanens siffror. Det borde ha ingivit vänstermannen Fogelström starka olustkänslor. Han känner också ett visst obehag. Han känner sig alltid bli misstänksam, när han möter en alltid för hurtfrisk tro. Det borde dock även för officiellt inbjudna ha varit möjligt att komma bakom den kommunistiska fasaden. När han sedan kommer till Bratislava (som inte som författaren skriver var huvudstad i Ungern till 1784, därför att Budapest under denna tid var ockuperat av turkarna; den staden återerövrades av de kristna 1686) är det samma historia. Inte heller i Bratislava har man intrycket att författaren sökte komma bakom förlåten. Intet om det känsliga förhållandet mellan tjecker och slovakier eller mellan de senare och de nationella minoriteterna, främst ungrarna.

Året därpå kommer författaren tillbaka till Prag och firar nyår där. Det enda, som störde idyllen var att en filmföreställning om danser från olika länder avbröts,

när man skulle komma till Jugoslavien. Varför? Jo, Tito hade brutit med Stalin, säger författaren. Brytningen var ett faktum men det torde ha varit Stalin som bröt, inte Tito.

En följande artikel om Storbritannien kan saklost hoppas över. Men sedan kom författaren till Kina 1955. Där var han som alla andra hänvisad till officiella guider, tolkar eller propagandister-övervakare. Artiklarna "Skilsmässa i Peking" och "Vardag i Peking" är rappt skrivna. Men alltjämt saknar man något försök att analysera regimen.

Sedan görs ett hopp på femton år och författaren slutar med tre artiklar om Mexico i Expressen. De är de bästa i hela boken.

Det är riskabelt att trycka om gamla artiklar. Man riskerar, att i varje fall en del av dem är döda som sten. Enligt förlagsreklamen kan Fogelströms artiklar avnjutas som ren litterär nöjesläsning" eller om man så önskar användas som lärobok i skolämnena historia, samhällskunskap, geografi och religionskunskap". Av hänsyn till skolbarnen bör man nog inte önska det. Däremot är Fogelströms bok nyttig som en repetition av vänsterns syn på en del utländska problem under tiden 1948-55.